

Cercas i les bèsties

per Miquel Gil ([@miquelgilcat](#))

El líder serbi de Bòsnia Radovan Karadžić

Javier Cercas ha escrit recentment un [article](#) que és paradigmàtic de la deriva altament perillosa que ha pres la intel·lectualitat espanyola durant els darrers anys. El tancament del règim espanyol quant a l'autodeterminació de la minoria nacional catalana li ha provocat una gran crisi de legitimitat interna –a Catalunya– i un gran cost d'imatge a l'exterior, especialment per la repressió de la societat civil i els líders polítics catalans. Davant d'aquest qüestionament, la intel·lectualitat espanyola –com els partits polítics dinàstics i els mitjans del règim–, s'ha refugiat en l'exacerbació del nacionalisme oficial i en un victimisme de la nació dominant que suposa una amenaça directa a les minories nacionals.

L'article de Cercas, una veritable escudella barrejada de ressentiments mal lligats, bàsicament acusa els independentistes d'haver trencat un suposat consens pel qual els catalans haurien acceptat que els immigrants castellans eren també catalans i a canvi aquests s'ho haurien cregut, un consens formalitzat per un «patriarca» aborígen, Jordi Pujol. Segons Cercas,

l'independentisme hauria trencat el somni negant la condició de catalans als unionistes i «humiliant» la bona gent que s'ho havia cregut. Per a Cercas, això seria «la gran traïció», títol del llibel. No és aquest el lloc per discutir els errors –grans– dels plantejaments voluntaristes de Pujol quant al «sol poble», que certament no ha existit mai. A mode de resum podem dir que Pujol va confondre, volgudament, una destinació amb una realitat existent, amb la creença naïve que si es repetia moltes vegades que els immigrants castellans eren catalans, ells mateixos adoptarien la llengua i la cultura del país de pura alegria de ser acceptats. També cal dir que el plantejament pujolià, hegemònic en l'esfera política, mai no va correspondre's amb les concepcions de la identitat catalana del carrer, en què el plantejament tradicional de la catalanitat basada en la llengua mai no va desaparèixer (termes com «castellans», «de fora», «catalanes-catalanes», «muy catalán» o «luferas» van mantenir la seva utilitat pràctica, a banda i banda de la rasa nacional). En aquest sentit, només s'ha enganyat qui s'ha volgut enganyar, qui per uns motius o uns altres ha negat una evidència tan bàsica com que a Catalunya hi ha dues grans comunitats ètniques, amb llengües, identitats i referències culturals i històriques ben diferents, molt concentrades per barris, municipis i comarques. Al voltant de la negació s'han erigit tota mena de fal·làcies i llocs comuns que en el fons han convingut a uns i altres: a Pujol i als seguidors de l'acomodatisme derrotista de Vicens Vives els ha fet més suportable la minorització del grup ètnic autòcton, a l'espanyolisme li ha permès de buidar de contingut el terme «català» i d'amagar encara més la minoria nacional, esperant el dia feliç que sigui definitivament assimilada en la «unidad de destino en lo universal». La situació ha esdevingut tan ridícula que una senyora de Xerès arribada a Catalunya fa menys de 15 anys, Inés Arrimadas, pot erigir-se en encarnació i portaveu de «todos los catalanes» (sic). Quant a la confusió de Cercas entre l'unionisme i els castellanoparlants i la suposada negació dels independentistes de la condició de catalans als unionistes només cal dir que es tracta del mateix victimisme ètnic: per bé que és cert que l'unionisme és sobretot castellanoparlant i l'independentisme és sobretot catalanoparlant –algun dia Cercas s'haurà de preguntar per què l'element autòcton rebutja el seu estat–, ni tots els catalanoparlants són independentistes ni tots els castellanoparlants unionistes, com personatges com Josep Borrell o aquest producte autòcton del falangisme més tronat, Josep Bou, demostren cada dia.

La perbocada de Cercas s'ha d'emmarcar en un procés de maximalisme verbal i deshumanització de la minoria nacional catalana que, és clar, pot tenir conseqüències funestes. El nacionalisme espanyol ha entrat en un espiral autopropulsat d'agressivitat i victimisme creixent, un procés d'«ethnic outbidding» entre nacionalistes espanyols –«to outbid» és superar l'aposta anterior– que cada cop necessita menys estímuls exteriors. Les mitges veritats i les mentides més descarades, les campanyes mediàtiques d'assetjament i difamació, i el dog-whistling –missatges disfressats de respectabilitat però amb males intencions que només entenen alguns lectors– contra membres de la minoria catalana són, en aquest context, el pa de cada dia.

Una de les mentides més repetides per l'aparell de propaganda espanyol, que Cercas repeteix en aquest article, és que Quim Torra considera que els castellanoparlants són «hienes» i «bèsties amb forma humana», tot agafant-se a un article en què Torra llençava aquests qualificatius als nacionalistes espanyols més intolerants perquè en un vol havia presenciat l'escàndol que havia fet un energumen perquè la megafonia usava –també– el català. En aquest sentit, una altra de les confusions recurrents del discurs de l'odi de l'espanyolisme és l'atribució a l'independentisme, i al nacionalisme català en general, d'un suposat caràcter supremacista. El supremacisme és una doctrina que propugna la cohabitació en una mateixa unitat política de grups culturals, lingüístics, religiosos o racials diferents, en una relació de jerarquia i amb drets diferenciats. El nacionalisme espanyol gasta aquest terme de manera obsessiva i sovint ridícula, sense cap encaix amb la realitat, com a mer mot de batalla per definir qualsevol cosa que no li agrada, com també fa servir el terme «racisme». Així, si Laura Borràs diu ignorant a Arrimadas i li recomana que llegeixi, esdevé «supremacista», i si un manifestant independentista català convida els també catalans Borrell i Iceta a marxar a la Meseta esdevé, a ulls de Manuel Valls, «racista».

En el context definit abans de desfiguració de la veritat, d'ethnic outbidding i de combat sense quarter de l'enemic nacional, és possible de pensar que l'ús obsessiu del terme «supremacista» no és sinó un exercici de projecció i un intent d'evitar que sigui l'enemic qui se l'apropii –o d'intentar que, si ho fa, l'ús excessiu i gratuït del terme iguali totes dues parts en el fang de la confusió. De fet, és precisament el règim espanyol i el nacionalisme oficial que el sustenta que encaixen bé en la definició del supremacisme: és l'article 3.1 de la Constitució

Espanyola que obliga les persones de família catalanoparlant a conèixer la llengua de les de família castellanoparlant i prohibeix, segons el Tribunal Constitucional Espanyol, que s'exigeixi un deure equivalent a la inversa; és el mateix article que, sobre la base d'aquest coneixement unidireccional, blinda l'ús en exclusiva del castellà per les institucions pretesament comunes i identifica l'Estat únicament amb una de les comunitats lingüístiques que el componen; és el nacionalisme espanyol que justifica aquesta desigualtat de partida amb arguments històricament revisionistes i apel·la a una suposada «lengua común» que fins al segle XX la major part de la població catalana desconeixia i que encara ara els nens de família catalanoparlant no aprenen a casa seva per transmissió familiar; és el nacionalisme espanyol que justifica amb termes economicistes ridículs que el català no es pugui usar en institucions que suposadament representen també els catalanoparlants; és el nacionalisme espanyol que reivindica un privilegi colonial als funcionaris castellanoparlants de no aprendre la llengua dels seus administrats catalanoparlants.

De tot aquest sistema de privilegis, Cercas no en parla, és clar, perquè se'n beneficia. Quan Cercas ens parla de la seva mare pobra i sense estudis i de la «humiliació» i la «vergonya» que ell sent, ho fa des del privilegi ferit. Perquè efectivament, els privilegis no són només econòmics i que la seva mare fos pobra no significa que no en tingui. La mare de Cercas és de la majoria nacional i parla la llengua del poder, i en això té privilegis que no van tenir ni la mare del «patriarca» Pujol ni la de Quim Torra. Als segles XIX i XX els pensadors racistes americans veien en la subordinació dels negres un element cohesionador i equalitzador dels blancs: el negre més afortunat continuava sent un negre, i el blanc més pobre continuava sent un blanc. La mare de Javier Cercas, com la mare de Patricia Botín, mai no ha tingut por de parlar la seva llengua amb la policia, ni de ser increpada en un restaurant per aquest motiu. La mare de Quim Torra, sí. A Cercas el que el fereix és que qui hauria de ser submís s'hagi atrevit a qüestionar la supremacia de la seva identitat i el repartiment del poder que la sosté. A Cercas el que l'humilia i li fa vergonya és que un moviment polític que, certament, està format majoritàriament per catalans ètnics s'hagi atrevit a dir que la nació espanyola no existeix i que, per tant, ni el poble castellà ni les seves elits, oligarquies i funcionaris tenen dret de prohibir l'exercici de l'autodeterminació catalana. El que escandalitza a Cercas és que l'independentisme no demani perdó per no acceptar que la democràcia només és possible si s'accepta la nació espanyola.

Les diatribes com la de Cercas són constants durant els darrers temps. Gent a priori llegida –i d'altra de no tant– clama embogida contra la minoria nacional que s'ha atrevit a dir que l'emperador va despullat. Així, el líder del PP de Catalunya Alejandro Fernández [pot proposar públicament a Twitter](#) que el govern espanyol promogui desplaçaments de població que, amb la mentalitat d'una neteja ètnica, assegurin que la minoria nacional catalana sigui minoritària també en el seu territori propi –per cert, amb aquest comentari Fernández fa guanyar credibilitat a la idea que el franquisme va incentivar la immigració a Catalunya amb aquest mateix objectiu. En aquest clima d'odi, el president de l'Aragó del PSOE [pot dir a la mateixa xarxa social](#) que el seu govern ha recuperat unes pintures que «un catalán arrancó hace décadas para llevárselas a Barcelona». En el mateix sentit, un assessor de Ciudadanos [pot advertir](#) a «los secesionistas» que sota de la quotidianitat hi ha corrents emocionals molt forts que s'alliberen amb la por, una afirmació que evoca el genocidi. El mateix partit polític Ciudadanos pot promoure campanyes que titllen els catalans ètnics de «tractorians», com si ser de pagès fos un estigma i un símptoma d'endarreriment. Per això mateix, el diari El País, al més pur estil Radovan Karadžić, pot [advertir](#) a «Torra y sus consellers» que seran responsables «si algo irreparable llega a ocurrir entre catalanes», com si no fos aquest mateix diari qui difama constantment Torra i el seu govern i crida diàriament a la repressió de la minoria nacional i a la vulneració dels seus drets, sense acceptar que les demandes d'autodeterminació d'un grup nacional no poden ser ignorades sense degradar greument un règim de llibertats.

El sentiment d'humiliació i vergonya de Javier Cercas és fruit únicament del seu privilegi. Com l'energumen de l'avió en què viatjava Torra, Cercas no pot acceptar que allò català tingui el mateix reconeixement que allò castellà o espanyol. La resposta de Cercas, com la de l'home de l'avió, és l'exabrupte, l'esgarip i la fúria. És això únicament, i no el fet de parlar castellà o sentir-se identificat amb l'Estat espanyol que pot merèixer els qualificatius de hiena o de bèstia. Tanmateix, si només fos això, no mereixeria gaire atenció. El que fa tan perillosos Javier Cercas i l'home de l'avió és que tenen darrere la força d'un Estat que demostra tan poca tolerància com ells. Cercas no ha d'oblidar, entre sanglot i sanglot, que qui té les porres, les togues, les presons i les pistoles són ell i els seus. Alimentar la mentida, l'exabrupte i la competició en la repressió contra una minoria nacional només pot acabar de manera bestial.